

michalHVOREcký

ES
KOP
TA

marenčín pt

michalHVOREcký

ES HOR TA

mařenčin pt

© Michal Hvorecký, 2007
© Marenčin PT, spol. s r.o., 2007
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Mikina Dimunova, Low Budget, 2007
Design © Blcha dizajn, 2007
Jazyková úprava Katarína Weissová
138. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-89218-39-4

Vytvorenie elektronickej verzie Dibuk, s.r.o., 2011

1. část

BRRRAATISLAVAAAA

Tell me if you can

What makes a man a man

Charles Aznavour

1.

Odjakživa som si myslel, že by som vyzeral lepšie, keby som sa narodil ako žena. Mal som oválnu tvár s bledou, hladkou pokožkou, s malým nosom, dlhé, rovné a tenké nohy, okrúhle boky, úzky pás, belasé oči, blond vlasy a biele zuby. Pevné ruky a široké dlane sa síce vypracovali na silné, moje gestá však zostali na muža príliš jemné. Telesná schránka pôsobila napriek mojej úctyhodnej výške 191 centimetrov trochu krehko. Plecia by mali byť podstatne širšie, hrud' klenutejšia, brada tvrdšia, líčne kosti väčšmi vystúpené a pohľad ráznejší. Pristali by mi aj dlhé vlasy. Nemal som takmer nijaké obočie ani hebké chlípky v podpazuší. Moja hrud' bola až zarážajúco holá.

Už od detstva som počúval vety ako „to by bola krásna dcéra!“ alebo „ty si mal byť dievčatko!“. Ešte ako deväťročnému sa mi stávalo, že ma pri prechádzke s rodičmi ľudia oslovovali: „Ako sa voláš, maličká?“ Keď ich otec opravil a povedal im, že moje meno je Michal, ospravedlňovali sa: „Prepáč. Tak ty si chlapec? Naozaj? Aký je zlatučký a roztomilý!“

Medzi dvanástym a trinástym rokom sa moja tvár nečakane vyformovala do ešte ženskejšej podoby. Očividná premena môjho výzoru spôsobovala, že ľudia, ktorí ma poznali ako jedenásťročného chlapca, ma pozorovali v ohromení, keď ma uvideli ako dospievajúceho mladíka. Bilo to do očí. Museli to vidieť aj rodičia.

Nová tvár mi už ostala.

Nebol som vyslovene zoženštený, ale moja mužská identita akoby sa nedokázala naplno prejaviť. Nejednen detail, ktorý iní na mne vyzdvihovali, som považoval za nedostatok. Nedokázal som plne prijať za svoj ani hlas, ktorý znel aj v dospelosti mätko, jemne a málo dôrazne.

Keď som nosil dlhšie vlasy, čo sa mi páčilo viac, všimol som si, že sa na mňa muži dívajú, neistí, kým vlastne som. Strihal som sa nakrátko, hoci dlhé kučery mi sedeli lepšie.

S postupujúcim vekom vo mne silnelo presvedčenie, že môj názor na vlastnú podobu by sa zmenil, keby som patrila k rodu, ktorý mi pristal viac. Správaním som však svoje stanovisko popieral. Oblečením aj gestami som sa prispôbil okoliu, aby som splynul s anonymnou masou mužov. Lenže nedarilo sa mi to uspokojivo.

Vlastné telo mi prekážalo, takmer ma trýznilo. Akoby sa vo mne ukrývali obe pohlavia. Patril by som k neutrálnemu rodu, keby taký existoval.

Napriek všetkému som vtedy ešte nechcel tú ženu zabiť. Tú ženu v sebe.

2.

Moja rodina pochádza z Bratislavy. Nemôžem za to.

V miniatúrnej krajine, a zvlášť v provinčnom meste, kde som býval, sa mimoriadne pozorne vnímalo, odkiaľ ste a z akej rodiny.

Do Prahy, do hlavného mesta Československa, sa moja rodina presťahovala z Pressburgu, kde patrila k prešporským Nemcom. Moji predkovia sa v minulosti živili najrozličnejšími povolaniami, boli roľníkmi, správcami majetkov, vojakmi a úradníkmi. Aj mojím materinským jazykom bola nemčina, hoci som vyrástol už v úplne inej dobe.

Môj starý otec, právnik Herbert Kirchner, ročník 1887, patrila k najznámejším homosexuálom v medzivojnovom Československu. Narodil sa v Čechách, ale s rakúskou štátnou príslušnosťou. Vyrástol vo vojenských školách a potom vyštudoval právo. Roku 1918 uvítal pád Rakúsko-Uhorska a založenie samostat-

ného Československa. Uniformy vymenil za obleky anglického strihu, oholil si bokombrady, oddával sa džezu, športu a autám.

Starý otec ešte aj v päťdesiatke pôsobil nezvyčajne mlado. Chodieval elegantne oblečený, a keď sa prechádzal po korze Na Příkopech do kaviarní v Starom meste, uprene hľadel do očí mladým mužom, starostlivo stráženým ich partnerkami. Mal vynikajúce spôsoby a vedel sa nielen správať, ale aj rečniť a vystupovať.

S nemecky hovoriacou homosexuálnou komunitou sa stretával najmä v Café Continental, kde sa pravidelne konali kabarety a travesti revue. Tam nadväzoval príležitostné kontakty aj s mužmi, ktorí svoju orientáciu bežne potlačovali či skrývali.

Herbert žil v nájomnom byte na Heinrichovej ulici, medzi Kanským trhom a Senovážnym námestím, kde spoločne s priateľmi pod dohľadom psychiatra experimentoval s hašišom a ópium. Mal mimoriadne vyvinutý zmysel pre tanec a hudbu, miloval balet a operu. Priatelil sa s avantgardnými umelcami, ktorých mená mi nič nehovoria. Jeho knižnica obsahovala údajne druhú najväčšiu zbierku erotickej literatúry v strednej Európe.

Ako prvý československý právnik požadoval odrestrovanie homosexuality. Tresty pre gejov zaviedli na českom území v osemnástom storočí: sťatie hlavy a jej spálenie spolu so zvyšnou časťou tela. Pohlavný styk s nekresťanom, čiže so židom alebo s muslimom, predstavoval priťažujúcu okolnosť. Aj za masturbáciu hrozilo mučenie i obesenie. Ešte koncom devätnásteho storočia sa udeľovali sady za homosexualitu od jedného do piatich rokov, plus bičovanie a nútené práce. V Herbertových časoch sa bežne „liečila“ odstraňovaním semenníkov. Psychiatri tiež podávali gejom prípravky na zvracanie a pritom im premietali filmy s nahými mužmi. Starý otec verejne protestoval.

Spoluzakladal Svetovú ligu za sexuálnu reformu. Zaslúžil sa o vznik časopisu Hlas sexuálnej menšiny. Bojoval proti násilníckym udavačom, ktorí žiadali od gejov peniaze pod hrozbou, že ich oznámia polícii.

Prenasledovanie homosexuálov nacistami odmietal, ale považoval ho za druhoradé v porovnaní s historickými úspechmi, ktoré jeho národ dosahoval. Nemecky hovoriaci občan Československa Herbert sa ocitol vo zvlášť zložitej situácii. Na jednej strane veľmi obdivoval Hitlera. Versaillskú dohodu považoval za nespravodlivú a vojnové reparácie za nehoráznosť, ktorú treba napraviť. Uvítal tiež pripojenie Rakúska k Tretej ríši.

Po obsadení Československa nacistami sa ocitol na čiernej listine a prenasledovalo ho gestapo. Chcel sa zachrániť svadbou so ženou a vybral si lesbiu v rovnakej situácii. Vzali sa v decembri 1938 na pražskej radnici.

Stará rodinná snímka z toho dňa ukazuje vysokého muža atletickej postavy, ktorý sa nenútené opiera o podstavec z bledej lepenky, rekvizitu z fotoateliéru. Pritom sa nedíva na krásnu nevestu stojacu vedľa neho, ale neurčito nabok, a tvári sa, akoby tam ani nebol.

Manželský pár Kirchnerovcov sa rozhodol splodiť potomka, môjho otca, a vytvárať navonok dojem normálnej rodiny. Herbert si myslel, že ak bude opatrný, je ako Nemec definitívne mimo nebezpečenstva.

Gestapo ho však napriek tomu uväznilo v baraku pre politických väzňov a homosexuálov, v Malej pevnosti v Terezíne. Na uniforme musel nosiť ružovú pásku. Nakoniec ho deportovali do Osvienčimu, kde zahynul hneď po príchode, ráno 7. marca 1943 v plynovej komore.

Zdedil som po ňom modré oči a nápadne vysoké čelo.

3.

Odkedy som prvý raz videl zažltnutú fotku, vyblednutú dagerotypiu mojej starej mamy, ktorá sa za slobodna volala Helena Prokopová, som presvedčený, že keby som prišiel na svet ako žena, bol by som obdarený rovnakou výnimočnou krásou.

Mal som jemné črty mojich ženských príbuzných, ale menej rozvinuté, potlačené.

Helena, vychýrená krásavica a pokroková lesba, pochádzala z váženej pražskej rodiny, ktorá sa na české územie z Porýnia presťahovala pred stopäťdesiatimi rokmi. Jej otec to dotiahol na člena správnej rady Českej poisťovne a na cisárskeho ekonomického radcu.

Keď sa Helena roku 1897 narodila, Praha mala tristotisíc obyvateľov. Na jedného Nemca pripadali štyria Česi. Vyrastala v blahobyte, navštevovala nemeckú ľudovú školu na rohu Příkop a Panskej ulice, kam chodili deti židovských a niekoľkých protestantských rodín. Hovorila kuchelböhmsch, hovorovou zmiešaninou nemčiny a češtiny.

Zelenooká Helena, s výraznými lícnymi kosťami a až do dievčenského veku chlapčenskej postavy, pôsobila fascinujúco krásne, ale aj šokujúco. Veľmi skoro sa stala neprehliadnuteľnou postavou pražskej scény. Od pätnástich rokov si obliekala výlučne mužské oblečenie, nosila pážací účes, milovala ženy a pila tvrdý alkohol. Zbožňovala jazdu autom, vlastnila vodičský preukaz a ako vôbec prvá Pražanka dostala pokutu za prekročenie maximálnej povolenej rýchlosti. Experimentovala s drogami, najmä s morfiom.

Helena mala od šestnástich rokov vlastný byt na Týnskej ulici, ktorý pozostával z troch pohodlných a tichých izieb na prvom poschodí. Napriek vládnucim pomerom otvorene aj skryto nadväzovala erotické vzťahy so ženami.

Prihlásila sa na katedru germanistiky na Karlovej univerzite, no prednášky navštevovala len príležitostne a štúdiá nedokončila. Radšej chodievala do Spolku nemeckých umelcov v Čechách, ktorý mával schôdzky väčšinou v Nemeckom (teraz Slovanskom) dome, kde občas zamatovým altom vraj trochu falošne spievala šansóny.

Ďalšie pravidelné stretnutia komunity sa konali v tanečnom klube Batex, kde sa organizovali aj stretnutia na inzeráty, uverejňované v časopise Hlas sexuálnej menšiny. Helena strávila mnohé

noci v kaviarni Louvre na Národnej triede a v podniku Casino. Jej krása nadchýnala, pre pražskú bohému sa stala múzou.

Rebelantka a vášnivá cestovateľka absolvovala veľké putovanie autom. Navštívila Perziu, Irak, Afriku, USA, pobaltské krajiny a Sovietsky zväz. Hovorila o sebe výlučne v mužskom rode. Fotoaparátom Leica neúnavne fotografovala svoje priateľky, ale najmä seba.

Po mníchovskej dohode prestala byť Praha pre Helenu bezpečná. Cítila sa v ohrození, chcela emigrovať, ale kšeftári jej ponúkali víza za nehorázne sumy. Helena sa dokonca musela naučiť inak šoférovať, pretože po príchode Nemcov sa už nejazdilo vľavo, ale vpravo.

Zatkli ju len niekoľko dní po vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Vďaka úplatku jej otca ju z väznice na Pankráci nakrátko opäť prepustili, ale zobrali jej pas. O rok skončila za mrežami znova za protinemeckú činnosť.

V Malej pevnosti v Terezíne sa stala redaktorkou časopisu a zapojila sa aj do početných hudobných aktivít. Presný dátum smrti v koncentračnom tábore Ravensbrück, kam ju deportovali, nie je známy.

Príbuzní tvrdia, že sa na ňu podobám najmä veľkými zmyselnými ústami.

4.

Môj otec Josef Kirchner sa narodil v Terezíne v máji 1941. Ihneď ho zaradili medzi detských väzňov. Nachádzal sa však v inom postavení ako židovské deti. Starali sa oňho nemecké zdravotné sestry. Mal sa stať vzorovým árijským dieťaťom, Germánom novej generácie po konečnom víťazstve. Svojich rodičov nikdy nepoznal a dlho nevedel, že sa narodil iba preto, aby ich zachránil. Jeho život si priali pre vlastné mimikry, no bol to neúspešný pokus.

Začiatkom augusta 1945 sa otec vrátil do Prahy, kam úradne presťahovali obrovské množstvo sirôt z oslobodeného územia Čiech a Moravy. Svoju homosexuálnu orientáciu si uvedomoval od trinástich rokov, keď prestal byť chudým, tenkým a slabým chlapcom a v krátkom čase sa zmenil na silného, veľkého, mohutného mladého muža. S ťažkosťami vyštudoval sociológiu na Karlovej univerzite.

V nemčine sa smel zlepšovať len tajne, pretože jej vyučovanie oficiálne zakázali. Vstúpil do komunistickej strany, presvedčený, že politické procesy a znárodňovanie predstavujú len prechodné opatrenia, nevyhnutné na ceste ku krajšiemu a spravodlivejšiemu svetu.

Homosexualita sa aj po ľavicovom prevrate naďalej považovala za úchylku. Represie pod rôznymi zámienkami pokračovali. Otec mi nikdy neprezradil okolnosti svojho prvého zatknutia. Krátko po prijatí do väzenskej nemocnice absolvoval falometrické vyšetrenie, pri ktorom mu ukazovali fotky nahých mužov a lekár sledoval reakcie jeho penisu. Otcov úd nijako nereagoval. No keď pred ním stáli dvaja policajti v zelených uniformách, muž a žena, dostal veľmi silnú erekciu. Doktor zamietol prideliť otcovi modrú knižku, ktorá by ho oslobodila od dvojročnej brannej povinnosti. Počas povinnej vojenskej služby ho za údajné výtržníctvo (v skutočnosti za pohlavný styk s mužom) zatkli znova a podrobili ho elektrošokom.

V šesťdesiatych rokoch otca dokonca liečili opakovaným dávkovaním LSD, čím mu chceli v mozgu odreagovať údajne nepríjemné zážitky. Otec prežil takmer rok v rauši. Výsledky sa ukázali byť sporné, pretože „pacient žiadal, aby liečba trvala večne“. Viacerými štúdiami sa dokázalo, že dlhodobé užívanie môže vyústiť do prepuknutia duševnej choroby.

Keď zlyhala táto metóda, lekári vstrekovali otcovi pohlavné hormóny v nádeji, že sa zvýši jeho záujem o ženy. Účinok sa nedostavil.

Josefova liečba sa ukončila. Prepustili ho z nemocnice, no dlho si nemohol nájsť prácu. V rámci programu vysťahovania bur-

žoázie z Prahy ho nútili k odchodu na vidiek, do vyľudnených pohraničných obcí. Podarilo sa mu však zostať v Prahe. Pracoval ako asistent vo výskumnom ústave a dostával idiotský plat, zarábala menej ako socialistickí robotníci večne opretí o lopaty.

V novej práci stretol Hanu, svoju neskoršiu matku, ženu s nádhernou tvárou nepokojného anjela, lesbičku nemeckého pôvodu s podobnými zážitkami z liečenia, aké mal sám. Keď sa s ňou zoznámil, tridsaťsedemročná zrelá žena mala za sebou veľmi dobrodružnú mladosť.

Mamina tvár, skôr prísna ako uzavretá, skrývala detský výraz očí zvyknutých pozeráť rovno. Zvádzala ženy vznešeným výzorom, mierne zašpicatenou bradou, chladným úsmevom pravidelných zubov, odvážnym mejkapom a hustotou vlnivých vlasov, ktoré si strihala nakrátko. Pre Hanin suverénny vzťah k životu a k ženám bolo charakteristické, že si vedela oboje pripútať a zároveň držať od tela.

Josef a Hana sa pod tlakom okolností rozhodli pre svadbu. Dieťa spočiatku neplánovali. Novomanželka hneď a navždy odoprela svojmu mužovi pohlavný styk, po ktorom pritom vôbec netúžil. Výhradne citovým, nie erotickým putom mienili obaja upokojiť svojich zamestnávateľov a hlavne tajnú políciu.

Formálne manželstvo sa prevrátilo hore nohami, keď Česko-slovensko obsadili vojská Varšavskej zmluvy. Politická situácia sa vyostрила a rodičia sa rozhodli, že splodia mňa.

5.

Narodil som sa roku 1973 v Prahe. Dostal som meno Michal Kirchner.

Žili sme v dvojizbovom byte na najvyššom podlaží v štrnásť-poschodovom panelovom dome na pražskom sídlisku. Moji rodičia spávali oddelene. Mama si domov vodila lesbické partnerky a otec milencov. Nič neskrývali. Ani predtým mnou.

Každý týždeň, hlavne v piatok a v sobotu, som sa zoznamoval s cudzími osobami, ktorým som bol ukradnutý a na ktoré som zvláštnym detským spôsobom žiarlil. Pred mojimi očami defilovali bradaté polonahé bytosti s dlhými vlasmi a priesvitnými tvármi, s pivnými fľašami v ruke, fajčili, rozprávali nezrozumiteľné veci a občas mi dávali najavo, že im zavádziam.

V obývačke stále dunela príšerná rocková hudba. Za tie undergroundové nahrávky vraj niekto skončil vo väzení.

Na záclonách zostávala vôňa cigaretového a marihuanového dymu. Po zemi sa povalovali rukopisy kopírované na písacích strojoch. Popri stenách sa vinuli magnetofónové pásky. Všade sa váľali kopy platní.

Keď som šiel v noci na záchod, často som prekračoval telá ležiace v obývačke na zemi, alebo zabalené v perinách, či zasunuté v spacákoch, mnohé poskrúcané v nahých objatiach. Videl som hladké bruchá, svalnaté lýtky a okrúhle zadky. Veľa rás som nechtiac stúpil niekomu na ruku alebo na nohu. Ozval sa výkrik, niektorí sa zobudili. V tme na mňa civeli žiarivé oči.

„Nevedel som, že máš decko?!“ zamrmľal niekto.

„Nepýtal si sa,“ odsekol otec v polospánku.

„Ako sa voláš?“ spýtal sa ma ktosi.

„Michal. A ty?“

„Ja? Nijako,“ odvetil neznámy. „Nikdy si ma nevidel.“

Ako som ho mohol nevidieť, keď ležal neďaleko odo mňa? Postupne som však chápal. Často som bdel, kým ostatní spali, môj život sa tak vyvíjal aj oveľa neskôr. Zažil som veľa neskorých nocí a skorých rán.

Vyrastal som v početnej spoločnosti, ale skoro všetci, ktorých som stretával, mi zostali cudzí. Rodičia bez šiat pôsobili úplne inak. Muži i ženy v byte bez hanby vystavovali na obdiv svoje nahé telá a zrak mi do stredu ich tiel zabľúdil vždy, aj proti mojej vôli. Spoznal som trčiace prsia, fialové bradavky, čierne loná žien, ktoré mi nevenovali žiadnu pozornosť, no ja som na ne sústredil všetku.

Pohyboval som sa len medzi dospelými a zvykal som si na ich nahotu. Ako päťročnému mi ponúkli cigarety, o rok neskôr som ochutnal hašiš. Nevedel som, ako fajčiť, odrobinky tabaku mi liezli do úst a štipali na jazyku, pery sa mi lepili na papier. Chuť piva som v tom veku už dobre poznal. Polonahé ženy sa ku mne nakláňali, dávali mi odpiť z vína, intenzívne som vnímal ich omamné pachy – vtedy som ešte nevedel, že voňali po milovaní.

Každú ponuku sprevádzal hurónsky smiech. Vlastne som mal zakázanú len jedinu vec – hovoriť o tom, čo sa u nás deje.

„Nerozprávaj nikomu, o čom sme doma hovorili. Nesmieš povedať, že k nám chodia ľudia. Rozumieš?“ opakovali naši neustále.

„Áno, dobre,“ odvetil som, hoci som ničomu nerozumel. No tváril som sa, že chápem tajné súvislosti, a pre istotu som v škole držal jazyk za zubami.

Ľudí v našom byte pribúdalo, neprichádzali už len cez víkendy, ale prespávali aj celý týždeň, a to ma poriadne šťvalo. Žil som v útočisku pre skrachované existencie, na ktoré režim v tom čase pritlačil. Raz sa u nás dokonca skúšalo bytové divadlo, ukričaná zakázaná hra, v ktorej sa strašne chľastalo. Ako ma mohla popri takýchto zážitkoch baviť škola, kde sa nič nedialo?

Tajná polícia takýto životný štýl prísne trestala. Nás zrejme udali susedia. Vlastne akosi náhodou sa naši dostali do opozície voči diktatúre. Pritom o politiku sa takmer vôbec nezaujímal. Od istého času oboch pravidelne vozili na výsluchy, preventívne ich zatýkali, odpočúvali nám telefón.

Občas sa v byte konala razia. Vtedy som mal za úlohu bleskovo preladiť rádio z ilegálnej zahraničnej stanice, zmietnuť zo stola marihuanu a spláchnuť ju v záchode.

„Vaše občianske preukazy!“ rozkázal civil v dlhom sivom plášti, stojac na prahu.

Tým, že som bol taký malý, dostal som sa nechtiac do epicentra pozornosti polície. Raz ma chceli príslušníci chrániť,

inokedy ma odsudzovali. Bol som chudý a večne nedospatý, nechutilo mi jesť. Vyzeral som nezdravo. Iné deti v mojom veku pravidelne pozerávali rozprávky, ja som pravidelne pozeral na policajné fotografie ľudských tvárí. Dôverne som spoznal prázdne policajné vyšetrovačky s okrúhlymi nástennými hodinami a s neprestajným klepotom písacích strojov, prepchaté neosobné kancelárie so sivým linoleom na dlážke a s čiernobielymi fotkami politikov na stenách. Podrobovali ma krížovým výsluchom, fotili, zapisovali moje slová, dávali mi podpisovať doklady.

Cítil som sa veľmi dôležito.

Keď sa ma vyšetrovateľ niečo spýtal, opakoval som namemované vety.

„Kto je u vás na návšteve najčastejšie?“

„Nepamätám si.“

„Skús sa rozepamätať! Videl si niekedy tohto človeka?“

Mával mi pred očami čiernobielym obrázkom.

„Nikdy.“

Pritom sa ráno predou mnou zviechal po opici.

„O čom sa rodičia rozprávajú?“

„Neviem, zabudol som.“

„Neklameš?“

„Nie.“

„Dostávajú balíky zo zahraničia?“

„Nespomínam si.“

„Mladý muž, veď vy trpíte úplnou stratou pamäti!“

„Prosím? Nepamätám si...“ povedal som.

„S takou prázdnu hlavou študovať nemôžeš, to je vylúčené. Rozumieš si s otcom a s mamou?“

„Rodičia sú moji najlepší kamaráti. Chodievame spolu na výlety. Mám ich veľmi rád.“

„Keď budeš starší, pôjdeš robiť do fabriky. Poctivá práca ti prospeje, keďže máš taký dutý mozog. Vojenská služba a brigády ti osviežia pamäť.“

Muž ma prevyšoval o dve hlavy, ale ja som sa nedal a sústredil som sa na ovládnutie svojho strachu a na udržanie tajomstva.

„Vôbec to neznie ako výpoveď dieťaťa,“ ozvalo sa odniekiaľ z druhej miestnosti.

„Robotnícka trieda ťa nenávidí a hanbí sa za teba!“ reval na mňa plukovník, pavián vo vojenských čižmách.

„Naozaj? To mi je ľúto. Odkážte jej, že sa ospravedlňujem.“

„Už dosť! Srandičky sa skončili!“

„Prosím vás, môžete mi nadiktovať svoje služobné číslo?“ spýtal som sa.

Tento trik v našich kruhoch často fungoval. Priviedol som vyšetrovateľa do riadneho pomykova. Od rodičov som vedel, ako sa policajti báli, že sa ich mená dostanú do zahraničných rádii, ktoré ich potom odvysielajú. Prepustili ma.

Do klamstiev som sa nemusel siliť, ovládal som ich dokonale. Dokonca som ich túžil opakovať, až pokým mi nepripadali celkom prirodzené. Pociťoval som radosť z pretvácky, myslel som si, že ma robí starším a dospelším.

Čoraz častejšie nepríjemnosti s tajnou políciou sa stali napodiv zámienkou k prekvapujúcemu rozkvetu nášho života v byte. Zburcovali sme sa, pomáhali sme si navzájom a povzbudzovali sme sa. Už sme takmer tvorili veľkú rodinu. Niektorí hostia si u nás nechávali zásoby čistého oblečenia. Pozdĺž celej steny v obývačke stála zoradená veľká zbierka topánok. Hromadili sa aj prázdne pivové fľaše.

Keď polícia opäť šikanovala alebo zatkla Václava Havla, okamžite o tom pobúrene písali v New Yorku aj v Paríži, americká ambasáda protestovala a rôzne medzinárodné výbory vypisovali petície. Nás ani našich priateľov a známych si nikto nevšímal, médiá ani politické organizácie za nás nebojovali. Ani len o nás nevedeli.

Propaganda v novinách a v televízii predstavovala disidentov ako deviantov, alkoholikov a narkomanov, ktorí ohrozujú

štát. Niektorí hostia u nás mi síce pripadali výstrední, iní leniví, zúfali, alebo nešťastní, no celkovo úplne neškodní. Často sa diskutovalo o náboženstve, viacerí návštevníci dokonca prestúpili na vieru a stali sa členmi tajnej cirkvi. Dokonca aj pankáči chodievali do kostolov.

Otca nové duchovné smerovanie štvalo, neustále opakoval, že je presvedčený komunista a ateista. Verejne namietal, že ho napriek tomu podrobujú represiam. Každý týždeň posielal niekoľko listov na oficiálne miesta – polícii, vláde, parlamentu, prezidentovi. Chodil aj na verejné stránky schôdze, kde režim kritizoval za porušovanie ústavy.

Nikto z pravidelných obyvateľov bytu – okrem nás – nemal auto, takže polícia nás automaticky považovala za hlavný motor diania. Pritom v byte sa často len čítali knihy. Ťažko zohnateľné romány, na stroji naklepané kópie, niekedy takmer nečitateľné, sa dali od dôveryhodných známych požičať na jednu noc, presne o šiestej ráno sme ich zasa vracali.

Spoločne s rodičmi a hosťami som počúval zakázané stanice na rádiu ruskej výroby, uspokojením na príjem všetkých vlnových dĺžok. Z tohto prístroja, populárneho isto len u česko-slovenskej opozície a u mongolských pastierov, znelo zavýjanie rušičiek oveľa zreteľnejšie ako temné hlasy moderátorov. Dlhým prejavom som vôbec nerozumel, ale tváril som sa, že mi je jasné každé slovo.

Na kontroly tajných agentov som si zvykol. Dlho som si myslel, že ich zažíva každá rodina. Muži v civile pri kontrolách najprv všetkých prehľadali. Jeden z nich mal vždy na opasku kožené puzdro, z ktorého trčala čierna rukoväť revolvera. Policajti dôkladne prezreli doklady a osobné veci, každého odfoťili a podrobili krátkemu výsluchu. Pri pohľade na mňa občas vybuchli do smiechu. Dosť mladý nepriateľ štátu. No už som poznal slová ako protokol, výsluch alebo obžaloba. Vyrastal som s tým, že niekto ukradomky pozoruje každý môj pohyb, nakrúca gestá, nahráva všetky slová, sleduje výrazy tváre, moje celkové správanie.

Zvlášť dobre som si zapamätal plukovníka, ktorý sa volal Varga. Jeho obrovská holá lebka bola bledá ako vosk. Zuby už nemal a usmieval sa tak, že pevne zovrel pery a svaly až trochu bolestne rozťahol. Zakaždým keď prišiel, rovno sa usadil na gauči v izbe. Na chvíľu zavládlo mlčanie.

„Vypijete si niečo?“ spýtala sa mama.

„V službe by som nemal, ale keď núkate...“ odvetil.

„Len si dajte,“ povzbudzovala ho.

Varga sa rýchlo menil na zhovorčivého chlapíka, najmä po dvoch-troch pohárikoch slivovice. Bleskovo, ale dôstojne do seba hodil štamprlík, priberčivo vylovil z plného skleného pohára nakladanú uhorku, s chuťou ju pochválil a zaškeril sa. Nakoniec sa tak opil, že takmer nedokázal odísť a hrozilo, že v byte prenocuje.

Po tretej návšteve sa u nás cítil skoro ako doma, s obľubou rozprával vtipy, ktoré som väčšinou nechápal, ale zdalo sa mi, že sú protištátne. Väčšinou začínali: „Hádajú sa Američan a Rus, kto má...“, alebo „Stretne Kubánek západného Nemca a pýta sa ho...“, alebo hovorili o „buzerantoch“.

Po pointe sa Varga prehnane rozrehtal. Pod jeho pohľadom som sa cítil stratený. Vedel som, že čeliť mu by nebolo vhodné, pretože taký postoj by pokladal za nadutosť. Sklopiť zrak však znamenalo prejaviť nezáujem.

V duchu som vždy dúfal, že sa na Vargovej anekdote zasmeje čo najviac ľudí, pretože vtedy dostal dobrú náladu, rozprával dlho, nikomu neškodil a čoskoro odišiel. No ak nastalo trápne ticho, zúrila a vyhrážal sa. Nik v byte netušil, ako sa jeho návšteva skončí, nikto nevedel, čo príde.

Naozaj zle to vyzeralo, keď Varga a jeho kolegovia raz prišli do bytu uprostred noci a dovedli aj vĺciaky bez náhubkov. Veľmi som sa bál brechotu rozzúrených psov, ktorých pustili až celkom ku mne. Izbu zaplavilo ostré, oslepujúce svetlo. V nemilosrdnej žiari zostali účastníci bytového stretnutia obnažení. Ženy so zvyškami mejkapu, stekajúcimi po bledých tvárach, si zmätene naťahovali sukne. Muži si ani nestihli poriadne zapnúť nohavice.

Naučil som sa, že psy milujú ľudský strach. Agenti s ich pomocou odvieďli jedného hosťa, ktorý strávil štyridsaťosem hodín na vyšetrovačke – špinavé steny, mdlé svetlo, nábytok vhodný do väzenia, stále tie isté otázky, až do zbláznenia, ruský gramofón v dreve, steny plné popínavých visiacych papradí a predvojnové písacie stroje...

Inokedy nás všetkých vyhnali z bytu a vonku nás v mraze nechali dve hodiny čakať, kým nám skontrolovali doklady.

Občas som mal pocit, že sa policajti trochu boja nás. Keď nám nadávali, tak sme sa na tom zabávali, lebo potom sme my im potajomky nadávali trikrát toľko.

Zdalo sa mi, že v tú zimu sa v tichu krátkych a tmavých dní naše spoločenstvo trochu pozviechalo, vylízalo z rán. Stromy pokrývala inovať. Na oknách rozkvitli ľadové kvety. Hlboký sneh pokryl zem.

Mohol by som sa možno vyžívať v tvrdení, že ma režim obral o detstvo. Bývali sme v mizerných podmienkach a v ponížujúcej stiesnenosti, ledva sme sa uživilí, ale ja som sa napriek tomu občas dobre zabával. O hrdinstve nemohla byť ani reč. Vynikal som vo vyhľadávaní ploštíc, po ktorých sme pátrali zakaždým, keď sme sa po niekoľkých hodinách alebo dňoch neprítomnosti vrátili domov. Prezrel som obývačku, spálňu aj kuchyňu. Rozmontoval som slúchadlo telefónu. Skontroloval som rádio a televízor. Malé prsty som vopchal aj tam, kam sa iní nedostali. Prehrabal som všetko: skriňu, sekretár, bielizníky. Skoro vždy som niečo objavil: nahrávacie zariadenia, fotoaparáty, raz dokonca aj nehlučne nakrúcajúcu minikameru. Občas bol telefón celkom odpojený, zrejme vtedy, keď odpočúvači šli na záchod.

Keď som dospieval, stále častejšie som sa stretával s tým, že ma geovia v byte prehovárali, aby som sa k nim pridali. Ani neviem spočítať, koľko ráz sa mi líškali a podlizovali sa mi. Otcovi známí. Priatelia prezlečení za priateľky. Neznámi chlapi. Padlí anjeli. Chronickí fajčiari. Nemali predo mnou tajomstvá a chceli, aby som sa pridali k ich komunite.

„Keď vyrastieš, budeš jedným z nás. Mužovi najlepšie rozumie muž. Ver mi, keď to raz vyskúšaš, už nebudeš chcieť nič iné. Ženy nás nechápu, ale my sme skrátka iní. Iba chlap vie, čo druhý chlap naozaj potrebuje,“ hovorili mi.

Nevedel som na tie slová adekvátne reagovať, iba som sa ich bál. Nahota, ktorú som v byte videl, znepokojujúce zvuky, čudné narážky, biele časti tiel, to všetko neprestajne zamestnávalo moju fantáziu a vyplňalo celé dni strávené v nečinnosti.

Vtedy sa u mňa prvýkrát prejavili návaly zlosti. Keď mi niekto dával návrhy, pochytila ma až šokujúca zúrivosť.

„Daj mi sto korún, inak pôjdem na políciu a prezradím, čo sa tu deje,“ zakričal som na otca.

„To nemyslíš vážne! Čo si to dovoľuješ?“

„Chcem prachy, inak vás bonznem.“

„Daj mu päťdesiatku,“ zakričala mama.

Niekedy som vydieral aj ostatných v byte. Raz mi chcel jeden chlap za moju drzosť streliť facku, preto som mu zareval do tváre: „Dotkni sa ma a ja na polícii poviem, že si ma znásilnil. Skončíš v base v tretej nápravnej skupine!“

Už ani nemukol.

„Čo si to decko dovoľuje? Že si to necháte!“ zvolal ktosi.

„Nestarajte sa do toho. Nechajte Michala na pokoji, lebo naozaj niečo povie, a bude zle,“ ospravedlňovala ma matka.

Preto som si dovoľoval ešte viac. Vedel som, že sa mi nič nestane. A privyrábal som si k vreckovému.

Občas mi mamine priateľky asistovali pri obliekaní alebo mi pomáhali zbaliť si veci do školskej tašky. Jedna žena ma zvlášť často a rada brala do náručia. Pritlačila ma na svoje mohutné prsia a v tesnom objatí som vnímal jej dych. Nevedel som, čo s rukami. Všetko sa vo mne naplo a stoporilo. Po lícach mi tiekli slzy zúrivosti, načo sa ona nahla, pobožkala ma a začudovane povedala: „Dievčatko... je to dievčatko!“

Muži v našom byte hystericky kričali, plakali, rozchádzali sa a znova sa uzmierovali. Občas chodili príliš elegantne oblečení,

predvádzali sa, inokedy sa váľali nahí v neporiadku. Ženy hrali mužské úlohy, schválne hovorili hrubšími hlasmi, prezliekali sa za mladíkov a vulgárne na seba kričali. Žiarlivé scény sa opakovali denne.

Ešte zvláštnejšie mi pripadalo, ako sa menili povolania. Jeden profesor filozofie, ktorý k nám chodieval, pracoval na stavbách a do miešačky nakladal štrk, a iný hosť, robotník, zasa sedel v knižnici a pomáhal čitateľom hrabať sa v archívoch a vo výstrižkoch.

Do tuhého šlo znova od chvíle, keď moji rodičia aj viacerí známi podpísali akúsi petíciu a rozposlali ju do zahraničia. Úryvky z textu vraj publikovali aj veľké americké a nemecké noviny. Predsedníctvo strany sa rozzúrilo a rozhodlo sa tvrdo zasiahnuť.

Škandál sa rozrastal. O petícii vraj veľa hovorili v zakázaných rádiách, ale nikto nevedel čo. Po drsnej policajnej razii nasledoval exemplárny politický proces. Naši sa z neho nejakým zázrakom vysekali, ale jedného priateľa odsúdili na päť, ďalšieho na tri a pol roka za rozvracanie republiky. Viacerých ďalších úradne vysťahovali do izolovaných pohraničných oblastí na severe. Náš byt sa stal príliš nebezpečným, nik sa doň už nechcel vrátiť. Skupina sa navyše rozhádala, ale dôvody som nepoznal.

Rozchod s členmi komunity sa obmedzil na niekoľko priateľských štuchancov, zopár bezvýznamných slov, na nedbalé podania rúk. Ktosi ma zobral na ruky. Už som však bol priťažký, preto ma rýchlo položil späť na zem. Od jesene som veľmi vyrástol.

6.

Otec a mama sa rozhodli presťahovať do Bratislavy, do mesta, na ktoré zvyšok sveta zabudol. Žilo tam neporovnateľne menej

ľudí, ktorí už nemali čo stratiť a pridali sa k opozícii, preto tam vládla pokojnejšia atmosféra.

Vymenili sme byt, sídlisko za sídlisko. Ocitli sme sa vo veľkej prázdnej miestnosti natiahnutej do dĺžky, s hnedým linoleom na podlahe, so stolom prikrytým bielymi obrusmi, ale bez riadu a príborov či nejakej výzdoby. Od okna k oknu napnuté motúzy, pripravené na sušenie bielizne. Zo stropu visel luster z nepravého krištáľu a odrážal matné záblesky svetla zvonku. Všetko vyzeralo, akoby to niekto nachystal na oslavu, ktorá sa nikdy neuskutoční.

Správanie rodičov sa na novom mieste zmenilo. Nevedel som, čo ich k tomu prinútilo, zrejme len strach. Od prvého dňa boli ako vymenení – na verejnosti sa držali za ruky, bozkávali sa, objímali sa a hladkali. Museli si kvôli zachovaniu dekóra všeličo povymýšľať. V konečnom dôsledku ma len pripravovali na to isté ako škola. Aj obliekať sa začali inak. Mama si už neobnažovala ruky a krk, ani doma nechodievala nahá. Skončila aj s krátkymi mužskými strihmi a nechala si narásť dlhé vlasy. Zvonové nohavice nahradili klasické sukne.

„Pozrite sa, máme dieťa a vzorne sa oň staráme, žijeme šťastne, vyliečili sme sa!“ vysvetľovali na preventívnom výsluchu po prihlásení sa na novú adresu.

Okamžite po príchode ich polícia predvolala.

„Pochopili sme svoju chybu, už sme zdraví a spokojní,“ opakovali Josef a Hana.

„Mám ich najradšej na svete,“ rapotal som.

Otec a mama sa hrozili, že sa hra znova prezradí. Toto už neboli tí istí rodičia, čo mi všetko dovolili. Vypadli z rolí. Myslím si, že od istého času robili všetko iba preto, aby ma ochránili. Nepoznali tých hore, neobchádzali nadriadených, preto mi chýbala protekcia, ale oni napriek tomu veľmi chceli, aby som sa dostal aspoň na gymnázium, aby som nemusel ísť pracovať do továrne alebo do kotolne, kde skončila väčšina disidentských detí.

Návštevy k nám už chodievali zriedkavo. V Bratislave sme zostali cudzincami. Rodičia pohrdali bojom o prestíž, ale zároveň pozorne sledovali, kto dostával ocenenia a čo sa v spoločnosti hodnotilo pozitívne. Sťažovali sa na režim, no sústredili sa už len na to, aby som sa aspoň ja raz mal trochu lepšie.

Lenže situácia sa vyvinula inak. Mamu vo vykonštruovanom procese odsúdili za zanedbávanie starostlivosti o dieťa na štrnásť mesiacov. Skončila v ženskej väznici na opačnom konci republiky. Veľmi som sa o ňu bál. Otec tiež. Po presťahovaní stratil kontakt na pražskú komunitu gejev, medzi bratislavských nepatril a iných priateľov si nenašiel. Nemal nám kto pomôcť.

Moja tvár nadobudla už v dvanástich črty predčasnej dospelosti a vyzeral som podstatne starší. Ženské ústa sa pri pohľade na mňa často stiahli do úsmevu, čo bol výsledok bleskurýchleho zhodnotenia. Toto ohmatávanie mnohými očami ma pri chôdzi vzpružovalo.

Mojim predkom sa nepodarilo urobiť zo mňa svojho nasledovateľa. Odkedy som dospel, priťahovali ma ženy.

7.

Na základnej škole som patrila medzi silné ročníky. Vtedy sa ešte rodili hŕby detí a triedy sa plnili od A po K.

Spoločne so spolužiakmi som zbieral a posielal hračky deťom z Nikaraguy, perá a zošity na Kubu, múku do Etiópie a leporelá do Angoly. Stihol som poznať oslovenie súdruh aj niekoľko budovateľských piesní a naučil som sa biedne základy ruštiny. Veľkých revolučných sviatkov som sa najprv zúčastňovať nesmel, ale učiteľka ma napriek tomu občas zobrala s triedou. Dokonca som zložil sľub celoživotnej vernosti detskej organizácii, ktorá už o pár rokov neexistovala.

Televízor som prvý raz pozeral ako osemročný. Bol čiernobiely a dali sa na ňom chytiť tri zašumené programy. Keď som